

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1917 kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen
angående anvisande av medel till åtgärder i prisreglerande
syfte ävensom en i ämnet väckt motion.*

I en till riksdagen den 23 april 1917 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 282, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden föreslagit riksdagen att för vidtagande i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder av åtgärder för nedbringande av prisen å spannmål, kraftfoder, konstgödsel, salt fisk, ved, brännrotv och potatis samt för bestridande av vissa kostnader för brödsädsregleringen och till oförutsedda utgifter i prisreglerande syfte å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 22,400,000 kronor ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må därav under innevarande år låta av tillgängliga medel utanordna erforderligt belopp.

Departementschefen har till berörda statsrådsprotokoll anfört följande.

»Den under de första krigsåren så gott som oavbrutet fortgående stegringen av prisen på snart sagt alla livsförnödenheter har under den tilländalupna delen av innevarande år icke visat några tecken till avmattning. Ej heller torde kunna antagas, att någon sänkning av prisnivån för den närmast kommande tiden kan bliva att inregistrera. Sannolikt kommer den dyrtid, som varit och är ett av det nu pågående krigets mest framträdande verkningar även inom neutrala länder, att känneteckna jämväl återstoden av år 1917 och näppeligen torde, icke ens om kriget dessförinnan avslutats, år 1918 komma att beteckna någon allmännare återgång till lägre pris.

En nära liggande följd av dessa förhållanden måste vara, att det tryck, som dyrtiden utan tvivel utövar på vidsträckt områden av vårt

lands ekonomiska liv och särskilt på den mindre bemedlade befolkningens levnadsvillkor, icke kan förväntas på grund av prisnivåns nedgång upphöra eller väsentligen lättas under det närmaste konsumtionsåret. Då emellertid en dylik lindring av många skäl synes mig synnerligen önskvärd, torde från det allmännas sida särskilda åtgärder framdeles såsom hittills böra vidtagas för syftets vinnande. Genom statlig maximering och kontroll av prisen antingen i samband med eller utan samtidigt beslag kan åtskilligt vinnas för hämmandet av en fortgående prisstegring och till prisens utjämning. Men dels måste den genom sådana åtgärder fastslagna prisnivån av olika skäl, bland annat av hänsyn till produktionens eller näringslivets krav, ofta bliva så hög, att en ytterligare reduktion till förmån för konsumtionens intressen kan befinnas nödig, dels kunna statsåtgärder av nämnda art i regel beröra endast ett fåtal förnödenheter och lämna sålunda prisbildningen å andra viktiga varor fri. Det torde för åstadkommande av den avsedda prisregleringen i sådana fall icke lämpligen erbjuda sig annan utväg än att av allmänna medel i någon form lämnas ett tillskott, varigenom viss bestämd pris-sänkning å vissa angivna varuslag kan ernås.

*Redan vid
tagna pris-
reglerings-
åtgärder.*

Med avseende på de statsåtgärder i prisreglerande syfte av sist antydda innebörd, vilka tidigare under kriget vidtagits, vill jag här i korthet erinra om följande.

Kostnaderna för den för statens räkning av statens livsmedelskommission bedrivna spannmålsimporten, praktiskt taget omfattande hela vår tillförsel av utländsk spannmål allt sedan början av år 1915, stegrades under år 1916 i så hög grad, att det icke befanns lämpligt att låta konsumtionen helt och hållet betala densamma. Kommissionen bemyndigades därför att till förmalning inom landet försälja spannmålen till pris, som under senare hälften av år 1916 understeg varans självkostnad, och man lyckades härigenom, trots väsentligt stegrade kostnader för den utländska råvaran, ernå en viss stabilitet i mjölpriset under hela året 1916. Emellertid uppstod av sådan anledning en förlust å statens spannmålsimport å kronor 3,533,114.29. Efter avdrag av den vinst å samma rörelse, som hade uppstått intill utgången av år 1915 och vilken utgjorde kronor 276,037.95, uppgick sålunda nettoförlusten vid 1916 års slut till kronor 3,257,076.34. Detta belopp har enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 februari 1917 ersatts av tonnageavgiftsmedlen.

Under hösten år 1916 gjordes av statens livsmedelskommission hos Kungl. Maj:t framställning om sådana åtgärder från det allmännas

sida, varigenom utländskt kraftfoder till reducerat pris kunde ställas till jordbrukarnas disposition. Anledningen härtill var främst, att med dåvarande prisläge och övriga förhållanden på den internationella fodermarknaden det utländska kraftfodret icke kunde tillhandahållas till sådana pris, som stodo i den under normala tider gängse proportionen till de fastställda maximiprisen å vete och råg. Under sådana förhållanden tvingades jordbrukaren att sälja sin brödsäd till pris, som väsentligt understego prisen å det importerade kraftfodret, och under trycket härav föranleddes många lantmän att använda brödsäden till utfodring inom sin egen hushållning i stället för att bringa den till avsalu för konsumtionen. Till förebyggande av ett dylikt för vårt brödsädsbehovs fyllande ödesdigert tillvägagångssätt och till ernående överhuvud av ett förbilligande av jordbrukets produktion föreslog livsmedelskommissionen en genom tillskott av statsmedel åvägabragt prisreglering å det importerade kraftfodret, varigenom detta kunde tillhandahållas jordbrukarna till vissa närmare bestämda, relativt låga pris. Kommissionens förslag vann Kungl. Maj:ts bifall och genom beslut den 17 november 1916 anvisades ett belopp av intill 4,000,000 kronor för åstadkommande av den åsyftade regleringen av skillnaden mellan det utländska kraftfodrets inköps- och försäljningspris. Beloppet är avsett att, liksom förenämnda summa för prisreglering å importerad brödsäd, ersättas av tonnageavgiftsmedlen.

I proposition till innevarande års riksdag föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen att för lindring i mån av behov under år 1917 av fraktkostnaderna för försändelser av majs dels å järnväg till Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom södra, norra och västra Hälsinglands fögderier av Gävleborgs län, dels ock till Gottland å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 190,000 kronor. Denna framställning har av riksdagen bifallits. Det för ifrågakvarande ändamål behövlige beloppet är avsett att täckas av det anslag å 24,000,000 kronor till åtgärder i prisreglerande syfte, som Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition tillsviðare beräkna utom huvudtitlarna.

Till motverkande av den inträdda prisstegringen å de viktigaste konstgödselmedlen, chilisalpetar och superfosfat, och befrämjande av dessas användande i största möjliga utsträckning för vinnande av bästa skördeutbyte under år 1917 av brödsäd, socker och potatis avlämnades till innevarande års riksdag, efter framställning av statens livsmedelskommission, proposition med förslag om anvisande å extra stat för år 1918 av ett förslagsanslag av 4,000,000 kronor för nedbringande under

tiden till den 1 juli 1917 av priset å chilisalpeter med 5 kronor per 100 kilogram samt av priset å superfosfat, för 100 kilogram räknat, med 15 öre per procent vatten- och citratlöslig fosforsyra. Denna proposition har av riksdagen bifallits och jämväl detta belopp har beräknats ingå i nyssnämnda anslag till åtgärder i prisreglerande syfte, varom i statsverkspropositionen nämnts.

Den 16 innevarande april har Kungl. Maj:t beslutat föreslå riksdagen att anvisa ett anslag av 750,000 kronor till statsbidrag för anläggande av potatistorkerier. Även detta anslag har beräknats skola ingå i nyssnämnda belopp av 24,000,000 kronor till åtgärder i prisreglerande syfte.

På grund av framställning av enskilda motionärer beslöt 1916 års riksdag att å extra stat för år 1917 under nionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av högst 200,000 kronor för att användas för underlättande av möjligheten att under innevarande konsumtionsår genom statens livsmedelskommission eller annorledes tillhandahålla den mindre bemedlade befolkningen ved från de allmänna skogarna till billigast möjliga pris eller till prislägen, som ungefär motsvarade de under normala förhållanden gällande, och medgavs rätt för Kungl. Maj:t att av nämnda anslag under år 1916 av tillgängliga medel utanordna 100,000 kronor.

Den 9 januari 1917 har därefter Kungl. Maj:t bemyndigat statens livsmedelskommission att av till kommissionens förfogande ställda medel använda högst 300,000 kronor för att genom fraktlindring nedbringa priset å ved, där så finnes behövt. Detta belopp torde böra utgå från förenämnda prisregleringsanslag.

Slutligen vill jag även erinra därom, att under 1916 års riksdag av enskilda motionärer förslag väcktes om ett förslagsanslag av 20,000,000 kronor för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor. Motionen blev så tillvida bifallen, att ett belopp av högst 5,000,000 kronor anvisades för ändamålet, att av Kungl. Maj:t förskjutas och framdeles anmälas till ersättande. Genom kungörelse den 13 oktober 1916 fastställdes de närmare bestämmelserna angående användandet av anslaget. Såsom huvudregel uppställdes härvid, att statsanslag endast skulle kunna tilldelas kommun, som själv beviljat anslag för lindring i de mindre bemedlades inom kommunen levnadsvillkor, samt att statsbidraget icke finge användas till annat ändamål än anskaffande av livsmedel, beklädnadsartiklar, bränsle och undantagsvis bostäder.

Behövliga
prisreglerings-
åtgärder.

Flertalet av de varor, för vilka, såsom jag nyss antytt, redan åtgärder i prisregleringssyfte blivit genomförda, torde även för nästa konsumtionsår böra bliva föremål för åtgärder i samma syfte.

Vad då först beträffar den till riket importerade spannumålen, så hava den senaste tidens ytterligare stegrade kostnader för såväl vara som transport bidragit till en väsentlig ökning av inköpspriset. Den kvantitet spannmål, som fanns lagrad i riket den 1 januari 1917, utgör tillsammans med de spannmålmängder, som därefter kommit till landet, 45,175 ton vete och 5,600 ton råg. Inköpspriset för den angivna vete-kvantiteten utgör i genomsnitt kronor 32.35 per 100 kilogram, fritt svensk hamn, och för råg kronor 31.80 per 100 kilogram. Utom dessa kvantiteter äro inköpta 81,900 ton vete och 3,755 ton råg, vilka nu ligga i utländska hamnar inlastade i 21 olika ångare med destination till Sverige. Det genomsnittliga inköpspriset för här ifrågavarande partier utgör kronor 37.45 per 100 kilogram, fritt svensk hamn.

Importerad
spannmål.

Det pris, till vilket den utländska spannumålen nu tillhandahålles för förmalning till mjöl, utgör 30 kronor per 100 kilogram. Då det synes mig synnerligen önskvärt, att detta försäljningspris må kunna bibehållas, på det att någon ökning av det nu gällande mjölpriset åtminstone tillsvidare ej må behöva ifrågakomma, bör man sålunda utgå ifrån, att den prisreglering, om vilken här är fråga, skall hava till syfte att nedbringa försäljningspriset å de kvantiteter spannmål, om vilka jag nyss nämnt, till 30 kronor per 100 kilogram. Det härför nödvändiga tillskottet av statsmedel belöper sig till:

	Spannmålskvantitet	Prisreglering per ton	Total prisreglering
	Ton	Kr.	Kr.
vete	45,175	23.50	1,061,612.50
råg	5,600	18.00	100,800.00
vete och råg	85,655	74.50	6,381,297.50
			<u>Summa kronor 7,543,710.00</u>

Totalsumman för denna prisreglering skulle sålunda enligt denna beräkning komma att utgöra omkring 7,550,000 kronor. Emellertid bör här uppmärksammas, att den långa lagring om skeppsbord, som åtskilliga av de nu inköpta och inlastade men på grund av rådande förhållanden ej vidareförsända spannmålspartierna måste vidkännas, innebär en högst betydande risk för varans försämring och därmed för dess värdeminskning. Det är omöjligt att nu bedöma omfattningen av en dylik förlust, men den bör i varje fall medtagas i kalkylen. Under framhållande av, att beloppet måste betraktas såsom helt och hållet approximativt, vill jag emellertid föreslå, att det här upptages till 450,000 kronor, vari-

genom det för prisreglering av importerad spannmål disponerade beloppet kommer att uppgå till 8,000,000 kronor.

Importerat
kraftfoder.

Såsom jag tidigare anført, anvisade Kungl. Maj:t den 17 november 1916 ett belopp av 4,000,000 kronor att användas för prisreglering å importerat kraftfoder. Enligt de uppgifter, som härom meddelats från statens livsmedelskommissions fodermedelsbyrå, vilken handhar det närmaste arbetet med denna reglering, har totalkostnaden härför hittills uppgått till sammanlagt ungefär 3,200,000 kronor, varmed reglering skett för hela den kvantitet kraftfoder, som vid tiden för regleringens genomförande förefanns inom landet, ävensom för huvudparten av de sedermera intill denna dag till riket införda varukvantiteter av detta slag. Utom dessa kvantiteter fodermedel hava emellertid nu av svenska importörer inköpts sammanlagt 32,390 ton majs och 32,900 ton oljekakor, vilka antingen redan äro på väg till Sverige eller ock befinna sig i Amerika i avvaktan på avgångsmöjlighet. Nämda varukvantiteter hava av vederbörande importörer anmälts till prisreglering, och livsmedelskommissionens fodermedelsbyrå har också jämlikt därom erhållet bemyndigande utfäst sig till utbetalning av statsbidrag i sådant syfte. Tillgängliga uppgifter visa, att inköpspriset, beräknat fritt svensk hamn, utgör för förstnämnda partier majs i medeltal kronor 30.84 och för oljekakorna kronor 29.78, allt per 100 kilogram, vartill komma 80 öre per 100 kilogram för handelsomkostnader. En beräkning med utgångspunkt från dessa pris giver vid handen, att med nu gällande reglerade försäljningspris, vilka utgöra för majs 21 kronor och för oljekakor 24 kronor per 100 kilogram, skulle erfordras för prisreglering av dessa framdeles inkommande partier omkring 5,600,000 kronor. Då jag emellertid håller före, att, med hänsyn till de väsentligt ökade pris å inhemsk brödsäd, som under nästinstundande konsumtionsår på grund av gjorda utfästelser angående vissa minimipris å vete och råg torde komma att bliva gällande inom landet, en höjning jämväl av priset å det importerade kraftfodret kan synas befogad, har jag ansett mig vid nu ifrågavarande kalkyler böra utgå från ett reglerat pris å majs av 23 kronor och å oljekakor av 25 kronor per 100 kilogram. Under denna förutsättning skulle för prisreglering av nu ifrågavarande kvantiteter erfordras 4,600,000 kronor. Då emellertid av tidigare anvisade belopp å 4,000,000 kronor, såsom nyss anförts, ännu finnas disponibla 800,000 kronor, skulle det ytterligare anslagsbelopp, om vilket här är fråga, kunna begränsas till 3,800,000 kronor.

Jag vill emellertid i detta sammanhang beträffande såväl den för spannmål som den för kraftfoder här föreslagna prisregleringen icke

underlåta att anmärka, att en väsentlig orsak till de utomordentligt höga priserna på dessa varor är att finna i de höga fraktsatserna. Då dessa under hela kriget varit stadda i så gott som oavbruten uppåtgång och numera nått högre än någonsin förr, finner jag det böra undersökas, huruvida icke genom särskild överenskommelse med ifrågavarande rederi- eller i annan lämplig ordning åtgärder kunna träffas till fraktsatsernas nedbringande och därigenom även till minskning av ovannämnda mycket betydande anslagskrav.

Såsom jag tidigare anfört, har riksdagen å extra stat för år 1918 Konstgödsel. anvisat ett förslagsanslag å 4,000,000 kronor för prisreglering under tiden intill den 1 juli 1917 av chilisalpeter samt superfosfat. Då härmed avsetts en prisreglering allenast för de kvantiteter av nämnda gödselmedel, vilka beräknats komma till användning under innevarande vårsäsong, men jag finner det önskvärt, att en prisreglering jämväl må ske för de gödselmedel, vilka äro erforderliga för höstbruket, torde härför särskilt anslag vara av nöden. Den sannolika förbrukningen under tiden juli—december 1916 av superfosfat torde kunna anslås till omkring 50,000 ton, av chilisalpeter till omkring 3,000 ton och av kalkkväve till omkring 6,000 ton. Förutsättningen för en beräkning av det belopp, till vilket en prisreglering av dessa varor kan anslås, måste vara en någorlunda exakt kännedom om det pris, till vilket de kunna tillhandahållas konsumtionen under den avsedda perioden. Då härför emellertid erfordras vissa undersökningar ävensom träffande av överenskommelse med tillverkarna, respektive importörerna av här ifrågakommande gödselmedel, har jag föranstaltat om, att underhandlingar i sådant syfte bragts till stånd mellan å ena sidan representanter för det allmänna och å andra sidan företrädare för fabrikanter och importörer. I avvaktan å att dessa förhandlingar bragts till slut vill jag föreslå, att det för här ifrågavarande prisreglering nödiga beloppet nu må upptagas till 3,000,000 kronor.

För att tillgodose landets behov av salt fisk har Kungl. Maj:t vid Salt fisk. olika tillfällen under år 1916 bemyndigat statens livsmedelskommission att inköpa sådan vara för statens räkning för att genom de lokala livsmedelsnämnderna eller andra av kommissionen godkända köpare förmedling tillhandahållas den svenska konsumtionen. På grund av dylika bemyndiganden har kommissionen inköpt bland annat 152,177 heltunnor samt 1,069 halvtunnor islandssill och 9,321 tunnor salt makrill. Då ännu under mars månad högst väsentliga partier av dessa varor funnos på

lager hos livsmedelskommissionen och en huvudsaklig anledning till, att de icke funnit avnämare, torde vara att söka i de relativt höga pris, till vilket varorna inköpts och i förhållande därtill debiterats vid försäljning, har kommissionen hos mig anmält, att den hade för avsikt att reducera försäljningsprisen under självkostnaden. Genom en sådan försäljning beräknades uppstå en förlust å sillen av 819,000 kronor och å makrillen av 238,000 kronor eller tillsammans 1,057,000 kronor.

Då det emellertid torde vara möjligt, att icke ens med den av kommissionen sålunda beräknade prisreduktionen en avsättning i tillräcklig omfattning av de lagrade varorna kan ernås, vilket emellertid är önskvärdt av hänsyn därtill, att en ytterligare lagring även under nästa konsumtionsår kan innebära fara för varans försämring, anser jag försiktigheten bjuda, att här ifrågavarande förlustsiffra beräknas högre. Jag vill av sådan anledning här upptaga densamma till 1,500,000 kronor.

Det synes mig antagligt, att behovet av salt sill jämväl för nästa konsumtionsår väsentligen måste tillgodoses genom statsimport. Nu tillgängliga uppgifter rörande det pris, den under instundande sommar fångade isländska sillen kan komma att betinga i marknaden, tyda på, att detta pris icke kan beräknas lägre än till 65 kronor per tunna, fritt svensk hamn. Priset under åren före kriget för motsvarande vara torde ha varit omkring 25 kronor. Det synes mig önskvärdt, att den synnerligen betydande prisdifferens, som å denna vara sålunda är att förvänta för instundande konsumtionsår, i någon mån utjämnas genom tillskott av statsmedel, och finner jag, att det pris, vilket härigenom är avsett att ernås, icke gärna bör överstiga dubbla det normala priset eller 50 kronor per tunna. Den härför erforderliga prisregleringen belöper sig sålunda till minst 15 kronor per tunna. Beräknar man vidare, att årskonsumtionen av isländsk sill kommer att uppgå till omkring 200,000 tunnor eller omkring hälften av den normala konsumtionen, en uppskattning som med hänsyn till det gångna årets erfarenheter torde hava visst fog, skulle en prisreglering av antydnda storlek, som omfattade hela den nu angivna kvantiteten, kräva ett anslagsbelopp av 3,000,000 kronor. Då härigenom emellertid den för prisreglering av den salta fisken anslagna summan skulle komma att uppgå till ett för detta enda varuslag relativt allt för högt belopp, finner jag det nödvändigt att låta den genom detta stats tillskott åstadkomna prisregleringen avse allenast hälften av sist angivna kvantitet eller 100,000 tunnor, varigenom anslagsbeloppet i denna del komme att begränsas till 1,500,000 kronor. För vinnande av det med denna prisreglering avsedda syftet torde det bliva nödvändigt att genom statens livsmedelskommissions och de lokala

livsmedelsnämndernas försorg sådana anordningar vid försäljning av den inköpta sillen träffas, varigenom prisregleringen närmast kommer den mindre bemedlade befolkningen till del. Skulle en prisreglering av vidsträcktare omfattning anses önskvärd, torde denna lämpligen kunna ske genom lokalt ingripande med tillhjälp av det särskilda anslag till dyrtidens lindrande, varom jag samtidigt framställer förslag och vilket är avsett att utgå till kommunerna såsom bidrag till dessa egna anslag till samma syfte.

Bland de förnödenheter, vilkas prisökning inom vissa grenar av folkhushållningen torde hava drabbat synnerligen tungt, är hushållsbränslet, förnämligast veden. Medan björkveden i genomsnitt å dyrare orter inom landet under åren före kriget torde ha betingat ett pris av 25 kronor per 3.56 kubikmeter, motsvarande en meterfamn om 136 kubikfot, uppgick detta pris under senare delen av förra året till omkring 50 kronor och man lär beräkna, att priset för instundande bränslesäsong icke kommer att understiga 60 kronor. Vedförbrukningen inom de orter, där man har att räkna med sistnämnda genomsnittspris, lär kunna beräknas till omkring 1,500,000 kubikmeter. Då jämväl för denna vara en prisreglering synes mig önskvärd, men jag av samma skäl, som anförts i fråga om prisreglering å den salta fisken, icke anser mig kunna för densamma disponera ett allt för högt belopp, har jag stannat vid att beräkna den till 10 kronor per 3.56 kubikmeter, varigenom sålunda priset för instundande säsong å de dyrare orterna komme att begränsas till det dubbla normalpriset, och har tillika utgått från, att denna reglering icke bör gälla mer än halva den totalkvantitet ved, som där kan beräknas komma till användning, eller till 750,000 kubikmeter. Det för dylik prisreglering behöfliga beloppet skulle sålunda komma att uppgå till omkring 2,100,000 kronor. Den ytterligare prisreglering, som kan bliva av nöden, torde böra ske i samma ordning, som jag antytt ifråga om den salta fisken.

Bränsle.

I skrivelse den 3 mars 1917 har 1916 års torvkommitté framlagt åtskilliga förslag till brännorvproduktionens ökande, av vilka ett avser uppmuntran av småtillverkningen av brännorv och förmedling genom livsmedelskommissionens vedbyrå samt länens vedbyråer av den tillverkade brännorvens försäljning. Statens livsmedelskommission har i utlåtande den 16 innevarande april tillstyrkt detta förslag men därjämte framhållit att, då det för ernående av ett gynnsamt resultat syntes nödvändigt, att inköpspriset ej kalkylerades alltför lågt, den risk uppstode,

Brännorv.

att, för den händelse förhållandena på bränslemarknaden skulle förbättras, kommissionen kunde å inköpta torvbränslepartier åsamkas icke obetydlig förlust. Kommissionen har hemställt, att staten måtte ikläda sig dylik eventuell förlust. Då den föreslagna förmedlingen av brännertorv synes böra komma till stånd samt den av kommissionen framhållna risken ju finnes och jag anser det riktigt, att staten åtager sig densamma, bör den nu tagas i beräkning. Beloppets beräkning är synnerligen svårt. Kommittén har räknat med en torvkvantitet av 50,000 ton à 20 kronor per ton. Ifall detta pris antages sänkt med 4 kronor, skulle förlusten uppgå till 200,000 kronor. Jag anser detta belopp nu kunna förslagsvis beräknas.

Prisregleringskostnader i samband med folkhushållningskommissionens verksamhet.

I fråga om de kostnader i samband med folkhushållningskommissionens verksamhet, vilka kunna komma i fråga att ersättas av medel, som anvisas till åtgärder i prisreglerande syfte, vill jag meddela följande.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 28 september 1916 har redan från början förutsatts, att kostnaden för kommissionen och regleringsverksamheten, åtminstone i huvudsak, skulle kunna bestridas av till kommissionen inflytande inkomster. Sålunda bestridas kostnaderna för sockerregleringen av de lösenavgifter, som erläggas för meddelade bevis om godkännande av vissa rekvisitioner av socker (för industriellt bruk och restauranger). Under den tid mälningsregleringen pågick bestredos dess kostnader av lösenavgifter för tillstånd att använda spannmål till mältning. För handelsavdelningens verksamhet med regleringen av kaffe, gryner och andra varor är för de partier, som utförsäljas av kommissionen, åsatt ett försäljningspris så tillmätt, att kommissionens alla kostnader för denna verksamhet bliva fullt betäckta. För dessa delar av konsumtionsregleringens kostnader lära därför inga som helst bidrag av statsmedel bliva erforderliga, utan torde i stället komma att uppstå ett överskott på ett eller annat 100,000-tals kronor, vilka medel närmast torde böra tagas i anspråk för täckandet av eventuellt uppstående underskott på andra delar av kommissionens verksamhet.

Vad vidare beträffar det ekonomiska resultatet av kommissionens huvuduppgift, brödsädsregleringen, hava förhandsberäkningarna även för denna gått därpå ut, att regleringsverksamheten skulle i huvudsak bära sig själv, d. v. s. bestridas av till kommissionen inflytande inkomster.

Staten skulle dock alltid få vidkännas de betydliga utgifter, som föranledas av den importerade spannmålens tillhandahållande för ett till 30 kronor nedsatt pris, för vilken beräknade statsutgift jag nyss redogjort.

Vid uppgörande av förhandsberäkningarna för brödsädsregleringens genomförande hade man emellertid att räkna med flera ovissa faktorer såväl å inkomst- som utgiftssidan, vadan dessa beräkningar måste bli i hög grad approximativa. Kommissionen förutsatte ock vid dessa beräkningars framläggande, att desamma, sedan verksamheten kommit i gång och nödig erfarenhet vunnits, skulle tid efter annan få jämkas samt eventuella kostnadsökningar täckas genom antingen ytterligare höjning av mjölpriset eller direkta anslag av statsmedel. För min del anser jag, att den förstnämnda utvägen icke bör komma i fråga, utan torde, i den mån kostnaderna för kommissionens verksamhet icke kunna bestridas av de till kommissionen inflytande inkomster med bibehållande av de nu gällande mjölprisen, ett eventuellt underskott böra täckas genom direkt anslag av statsmedel.

Huruvida något sådant kan komma att bli behöfligt, kan emellertid, enligt vad kommissionen meddelat, icke ännu med någon större grad av säkerhet beräknas. Å ena sidan hava nämligen, sedan de första kostnadsberäkningarna verkställdes, tillkommit ett par synnerligen stora utgiftsposter, till vilka hänsyn då ej blivit tagna, och vilka, enligt kommissionens mening, även om man då haft kännedom om deras behöflighet, näppeligen bort, åtminstone icke i sin helhet, täckas direkt av konsumenterna, d. v. s. av kommissionens inkomster av regleringen. Den ena av dessa utgiftsposter avser den ersättning av statsmedel, som i samband med regleringens genomförande ställts i utsikt för täckande av en del av de kostnader, vilka åsamkas vederbörande kommuner genom det arbete, som måst åläggas dem för brödsädsregleringens genomförande, i första hand med tillsynen och skötseln av de s. k. självhushållen. Ehuru kommissionen ännu icke kunnat uppgöra någon exakt beräkning över de bidrag, som i sådant avseende böra utgå till de olika kommunerna, har kommissionen dock anmält, att, såvitt nu kan bedömas, ett belopp av minst 750,000 kronor, att fördelas i huvudsak på landskommunerna med växlande belopp allt efter omfattningen och beskaffenheten av deras arbeten, bör bli tillfyllest.

I samband därmed har kommissionen emellertid också anmält, att ett ungefär lika stort belopp, eller inemot 750,000 kronor, läser bli behöfligt för beredande av ersättning till de kronoombud, som jämlikt regleringsplanen förordnats av vederbörande Kungl. Maj:ts befallningshavande, i regel ett i varje kommun, med uppgift att i avseende å brödsädsregleringen såväl bevaka kronans rätt som även biträda den kommunala nämnden i dess arbete. Med den omfattning dessa kronoombuds arbete, mot vad man ursprungligen beräknat, redan fått och

även i fortsättningen kommer att få, och då med de knappa brödsäds-tillgångar, som stå oss till buds, synnerlig vikt, icke minst vid den slutliga kontrollen av alla angivna deklARATIONERS riktighet och samtliga beslagtagna förråds framskaffande och tillvaratagande, måste ligga uppå, att varje kronoombud med allvar och energi fullgör sitt ansvarsfulla uppdrag, har det synts högeligen önskvärt samt med billighet överens-stämmande, att även kronoombuden beredes skälig ersättning av stats-medel. För detta ändamål ävensom eventuellt för en ökning av den be-räknade ersättningen till de kommunala myndigheterna erfordras ytter-ligare ett belopp av sammanlagt 750,000 kronor.

Uteslutet är emellertid icke, att hela eller åtminstone en väsentlig del av dessa tidigare ej beräknade merkostnader kunna komma att täckas av de till kommissionen inflytande inkomster. På kommissionens hit-tillsvarande verksamhet för brödsädsregleringen har nämligen uppstått ett icke oväsentligt överskott till följd därav, att tillgången på den dy-rare importerade spannmålen varit mindre och sålunda inblandnings-procenten av sådan även varit mindre än tidigare beräknats. Detta överskott minskas emellertid i samma mån de inköpta, men till riket ännu ej importerade spannmålspartierna inkomma och ingå i förmalning-en. Likaså lär med säkerhet den beslagtagna vårsädens förmalning tillsammans med rågen, på grund av den förras mindre utmalnings-procent, komma att minska detta överskott. Å andra sidan räknar kom-missionen alltjämt med att även i fortsättningen kunna göra avsevärda besparingar i de beräknade utgifterna och sålunda höja sina inkomster, nämligen genom transportkostnadernas minskande och ökad utmalnings-effektivitet hos de kvarnar, som av kommissionen anlitas.

Även om sålunda ett så stort tillskott av statsmedel sannolikt icke bliver av nöden, anser jag likväl försiktigheten bjuda att beräkna ett anslag av 1,500,000 kronor bliva erforderligt till beredande av ersätt-ning till dels kommuner och dels kronoombud för deras arbete med brödsädsregleringens genomförande.

En uppgift, som i dagarna anförtratts folkhushållningskommissio-nen och för vilken någon kostnadsberäkning ännu icke hunnit av kom-missionen uppgöras, är den, som avser åtgärder för anskaffande av potatis. I samband därmed har Kungl. Maj:t, i anledning av kommis-sionens förslag, medgivit, att ett belopp av intill 300,000 kronor finge av kommissionen disponeras för att bereda ersättning till de hushåll-ningssällskapens utsädesnämnder och lokala livsmedelsnämnder, vilka, på av kommissionen fastställda villkor, utförsälja utsädespotatis till lägre pris än sitt eget inköpspris. Uteslutet är ju icke, att detta belopp kan

behöva något ökas, liksom även att kommissionens övriga utgifter för denna del av dess verksamhet icke kunna helt täckas av dess inkomster. Vid en förhandsberäkning av dessa kostnader anser jag mig därför, i saknad av närmare hållpunkter för deras bedömande, böra föreslå, att ett belopp av 500,000 kronor beräknas för statsåtgärder för tillhandahållande av potatis, och särskilt av utsädespotatis till billigare pris.

Sammanfattas de prisregleringsbelopp, för vilkas beslutade eller beräknade användning jag nu redogjort och vilka icke utgått av tonnageavgiftsmedlen eller särskilda av riksdagen anvisade medel, erhålles följande tablå:

Sammanfattning.

Av riksdagen redan anvisade medel till prisregleringar:

Konstgödsel.....	kronor 4,000,000	
Majsfrakter	» 190,000	kronor 4,190,000.

I särskild proposition av riksdagen öskade medel:

Potatistorkerier	»	750,000.
------------------------	---	----------

Föreslagna nya prisregleringar:

Importerad spannmål.....	kronor 8,000,000	
Kraftfoder.....	» 3,800,000	
Konstgödsel.....	» 3,000,000	
Salt fisk.....	» 3,000,000	
Ved, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 januari 1917	» 300,000	
Ved, ytterligare	» 2,100,000	
Brännstovv	» 200,000	
Potatis	» 500,000	
Vissa kostnader för brödsädsregle- ringen.....	» 1,500,000	kronor 22,400,000.
		Summa kronor 27,340,000.

I statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till åtgärder i prisreglerande syfte beräkna utom huvudtitlarna ett belopp av 24 miljoner kronor. Av detta belopp har riksdagen redan anvisat dels förenämnda 4,190,000 kronor och dels 4,000,000 kronor såsom under-

stöd åt bostadsbyggnadsverksamheten i riket. Då dessa bägge belopp jämte det särskilt begärda anslaget å 750,000 kronor till potatistorkerier tillhopa utgöra 8,940,000 kronor, återstår av det beräknade beloppet 15,060,000 kronor. Denna summa understiger med 7,340,000 kronor den totalsumma av 22,400,000 kronor, till vilken de föreslagna nya prisregleringarna nu beräknats uppgå, och anslagsbeloppet bör därför ökas därmed. Chefen för finansdepartementet har meddelat mig, att han har för avsikt att med det snaraste anmäla frågan om motsvarande höjning å riksstatens inkomstsida.

Jag vill framhålla, att de nu meddelade framtidsberäkningarna naturligtvis kunna av oförutsedda anledningar komma att överskridas samt att de icke i alla avseenden kalkylerats för hela nästa konsumtionsår. Ingen prisreglering är heller beräknad för annan utländsk spannmål än sådana partier, som redan inköpts och inlastats, eller för annat utländskt kraftfoder än det, som inköpts och för vilket tonnage anskaffats. Då sålunda i allt fall de nu kalkylerade beloppen kunna komma att visa sig otillräckliga samt nya prisregleringsbehov kunna uppstå, vilka måste tillgodoses, bör det behövlige anslaget erhålla naturen av förslagsanslag.»

Motion.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 468, av herr *Eriksson* i Grängesberg, vari hemställts, att riksdagen utöver det belopp av 22,400,000 kronor, som begäres i Kungl. Maj:ts proposition nr 282, måtte anslå 25,000,000 kronor att användas till åtgärder i prisreglerande syfte.

Beträffande de skäl, som anförts härför, hänvisas till innehållet i motionen.

Utskottet.

Alltsedan världskrigets början hava från statsmakternas sida vidtagits en följd av åtgärder i syfte att lindra den kriget åtföljande dyrtidens tryck. För nedbringande av prisen å de viktigaste livsfröndheter ävensom å foder- och gödselmedel samt ved hava sålunda gång efter annan anvisats särskilda anslag. Prisen å de varor, varom här närmast är fråga, synas så långt ifrån vara i sjunkande att de fastmera visa tendens att än ytterligare stegras. Vid sådant förhållande torde nödvändigheten av statens reglerande ingripande i angivet syfte jämväl i fortsättningen ligga i öppen dag. För genomförande av de av departementschefen i förevarande proposition ifrågasatta åtgärder synes därför enligt utskottets uppfattning erforderliga medel böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Beträffande särskilt regleringen av priset å den importerade bröds-
spannmålen så torde såsom departementschefen jämväl framhållit denna
kunna ske antingen genom en ytterligare höjning av priset å mjöl eller
ock medelst direkt statsanslag. Utskottet håller i likhet med departe-
mentschefen före, att regleringen bör så genomföras att nu gällande
mjölpris om möjligt icke överskridas.

Vad angår det importerade kraftfodret, synes det utskottet vara
av vikt, att priset härå sättes till sådant belopp, att en lämplig propor-
tion erhålles mellan detta pris och priset å brödsäd.

Beträffande den i ämnet väckta motionen, vilken avser en höj-
ning med 25,000,000 kronor av det av Kungl. Maj:t till 22,400,000
kronor föreslagna beloppet så torde, om, såsom av Kungl. Maj:t jämväl
föreslagits, åt anslaget gives förslagsanslags natur, möjlighet därigenom
beredes Kungl. Maj:t att, därest så skulle befinnas erforderligt, över-
skrida detsamma. Någon höjning av ifrågavarande anslag, utöver vad
Kungl. Maj:t föreslagit, synes utskottet med hänsyn härtill icke vara
erforderlig.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med avslag å den av herr Eriks-
son i ämnet väckta motionen och med bifall till Kungl.
Maj:ts förevarande framställning för vidtagande i huvud-
saklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet an-
givna grunder av åtgärder för nedbringande av prisen
å spannmål, kraftfoder, konstgödsel, salt fisk, ved,
brännrotv och potatis samt för bestridande av vissa
kostnader för brödsädsregleringen och till oförutsedda
utgifter i prisreglerande syfte å extra stat för år 1918
anvisa ett förslagsanslag av 22,400,000 kronor även-
som medgiva, att Kungl. Maj:t må därav under inne-
varande år låta av tillgängliga medel utanordna er-
forderligt belopp.

Stockholm den 11 maj 1917.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: herrar greve Hamilton, Ericsson, Petersson, P. Alfred, Paulson, greve
Wachtmeister, Persson, Linders, Åkerlund, Öberg, Nilsson i Tånga,
Nilsson i Linnås, Sjöblom, Barthelson, Ingeström och Igel.
